

NAIM KARIMOV – OYBEKSHUNOS

Annotatsiya: *Mazkur maqolada akademik Naim Karimov tomonidan Oybek ijodi va uning asarlari tadqiqi haqida fikrlar bayon etilgan. Shuningdek, Oybekni shaxs sifatida ochib bergan.*

Tayanch soʻz va iboralar: *adabiyotshunos, iste'dod, Vatanga muhabbat, buyuk she'riyat, olmos qirralar, go'zal, barmoq vazni, tabiat, asar.*

*Oltin quyosh nuridan,
Yaproqlar sururidan
Toʻqilgan xotiralar
Ketmas aslo men bilan*

(Oybek)

Oʻzbekiston fanlar akademiyasida XX asr oʻzbek adabiyotshunosligi, adabiy tanqidchiligi sanʼatshunosligi va madaniyatshunosligi rivojiga munosib hissa qoʻshgan ustoz murabbiy, yetuk olim Oʻzbekiston fanlar akademiyasi akademigi Naim Karimov avvalgi totalitar tuzum ijtimoiy hayotimizga zoʻrlab singdirilgan murakkab davrni istebdodni koʻrgan va his qilolgan.

Naim Karimov jadid adabiyoti nafaqat XX asr oʻzbek adabiyotining koʻzga koʻringan adib va shoirlari hayoti va ijodini mukammal oʻrganib, asoslab juda katta adabiy meros qoldirmoqda. Naim Karimov oʻndan ortiq kitoblar, yuzdan ortiq maqolalar yozgan.

Isteʼdod tabiatning ulugʻ inʼomi. Uning oʻzi boylik sifatida yashash huquqiga ega. Buyuk qalb egasi boʻlish ham hammaga ham nasib etavermaydigan fazilat. Oybek oʻz siyomosida bu ikki fazilatni birlashtirgan adibdir. Shuning uchun ham u xalqning mehr-muxabbatini qozondi. Shuning uchun ham uning isteʼdodi kamalak ranglari bilan porlab ketdi. Faqat nogiron taqdir bu bebaho gavharni tarixning murakkab va mushkul davrlaridan birida yaratib uning Navoiy singari choʻqqiga koʻtarilishiga imkon bermadi. Uning ilhom bulogʻi ayrim hollarda oʻtkinchi qadriyatlarni kuylash uchun joʻshdi. Sotsialistik realizmning soxta aqidalari aksar hollarda uning yuksak parvoz etishiga halal berdi. Ammo bunday toʻsiqlarga qaramay, u nasr va nazmda shunday bebaho durdonalar qoldirdiki, ular XX asr oʻzbek adabiyotidan kelgusi avlodlarga oʻlmas obidalar boʻlib qoladi.

*Nashʼa va gʻam – yurak toʻlqini,
Shirin edi hayol, iztirob.
Goʻzalliklar quchmishdir uni
Kechinmalar xuddi yosh sarob.*

(Oybek)

- Alisher Navoiy yashagan va ijod etgan davr bilan, - dedi Oybek oʻzining mashhur nutqida – bizning zamon orasini besh asr ayiradi. Shoirning ilhomkor soʻzlari – voqealar, oʻzgarishlar girdobi bilan toʻla zamon, davrlarning choʻqqilarini osharoq – bizgacha yetib

keldi. Navoiy badiiy soʻzning titanlari – Shota Rustavelli, Nizomiy, Pushkin, Shevchenko kabi sovet xalqining oʻtmishida dunyo xalqlari tomonidan yaratilgan barcha haqiqiy qimmatlar va goʻzallilarning yagona merosxoʻridir.

Maʼlumki, Oybek ulkan yozuvchigina boʻlib qolmay, uning goʻzal sheʼriyati ham oʻzbek adabiyoti xazinasida munosib oʻrin egallaydi. Uning sheʼriyati tahliliga bagʻishlangan qator maqola va toʻlamlar nashr etilgan. Oybek sheʼriyatida gʻoyaviylik va badiiylik, lirik xarakter va liro-epik janr yuksak choʻqqiga chiqqan.

Oybek avlodi adabiyot olamiga kirib kelgan vaqtda M.Behbudiy ,A.Qodiriy.Fitrat,Choʻlpon,Hamza singari ustozlar tufayli oʻzbek adabiyoti va tilining yangi taraqqiyot davri boshlangan edi.

Sheʼriyatda barmoq vazni barmoq vaznining kamol topishi nasrda realistik hikoya,qissa va roman janrlari hamda dramaturgiyaning paydo bolishi birinchi navbatda shu ustozlar nomi bilan bogliq.

Sheʼriyat – his-tuygular gulshanidir.Biz Choʻlponning “Goʻzal”singari lirik sheʼrlarni oʻqiganimizda qalbimizshu gulshanday taralgan nafasat ifori bilan toʻyinadi,ammo,afsuski bir tomondan ,oʻz ijodi bilan erk va hurriyat uchun kurashgan ,ikkinchi tomondan shu tufayli taziyyiq va tahdid ostiga olingani hamda shu kurashda sogʻligʻini batamom yoʻqotgani uchun Colpon 30-yillarda oʻzbek lirik sheʼriyatini yangi ijodiy bosqichga olib chiqish vazifasini qoʻymadi.

Oybekning sheriy isʼtedodi huddi shu davrda olmos qirralari bilan porlab- tovlanib yubordi.Ayniqsa ,1936 yili yozilgan va “Chimyon daftati” turkumini tashkil etgan sheʼrlarida Oybek,Choʻlpondan keyin barmoq vaznining aruz singari hatto aruzga nisbatan ham katta badiiy imkoniyatlarga ega ekanini isbotlab berdi.

U oʻzbek sheʼriyatining musiqiy ritmik ohanglarini boyitib , nafis tashbehlar bilan bezangan tiliga yanada sayqal berdi. Lirik qahramonning ruhiy olamini shu qadar ajoyib poetik topilmalar va tasvir vositalari yordamida ochib yubordiki ,shoirning lirik tuygʻu va kechinmalar silsilasini ifodalashda nafaqat Choʻlpon balki Pushkin maktabidan taʼlim olgani kundek ravshan boldi. U sheʼrlaridagi zamon va makonni yorqin boʻyoqlar bilan nurlantirib yubordi , binobarin uning sheʼrlarida hayotiylik, haqqoniylik , badiiy haqiqat kuchaydi lirik tuygʻuning teranligi,bokiraligi porloqligi ,poetic tilning esa favqulodda nafisligi Oybek sheʼriyatining oziga xos belgilari sifatida nomoyon boldi.

*Sen gʻurubning oltin qollaridasen,
Tabassuming ,Quyosh soʻnar ohista
Dala va qirlardan tiniqlik uchar ,
Suvlar oynasiga sham qora surkar ,
Hayolning men sokin chollaridamen...*

Quyosh botayotgan va tabiat maʼyusona bir kayfiyat ogʻushiga kira doshlagan manzarani Oybek shunday aniq va nafis boʻyoqlar bilan chizgan. Biz bu satrlarni oʻqiganimizda,shoirning har bir sozi rassomning boyoqlari kabi oqshom manzarasini aniq gavdalantirib berganini koramiz.Biz aynipaytda tabiatning shu lahzadagi manzarasi kishi

ruhida uyg`otadigan hazing va mungli bir holatni sezamiz. Bu holat esa bizda mavhum falsafiy oylarga mayillik uyg`otadi. Oybek ozini zabt etgan ana shunday holatni ;”Hayolning men sokin cho`llaridamen” satrlarida aniq va gozal ifodalagan.

Oybek – lirik she`r ustasi . Ammo u ayni vaqtda o`tkir nigohli ijodkor. Shuning uchun ham u tabiat manzarasi yoki inson obrazini tasvirlar ekan siyqa so`zlar va tuzsiz boyoqlarga murojaat etmaydi, balki shu manzara va shu insonga xos eng muhim hayotiy tafsillarni topib , she`riyat marjoniga tizadi.

Oybek bizga bu hayotni bu dunyoni sevishtni ,uning pokligi ,tinchligi uchun kurashish zarurligini anglatdi, Biz undan tarixga, ona xalqimizga bolgan muhabbatni o`rgandik.

Vatanni sev , tuprog`ini o`p,

Har qarichi muqaddas bizga.

Cholidagi hatto quruq cho`p

Jondan yaqin yuragimizga

Biz undan qo`limizni, dilimizni pok tutishni o`rgandik va o`rganamiz.

Oybek hamisha biz va kelgusi avlod uchun ustod bolib qolaveradi, bugungi va kelgusi avlod uni qayta-qayta kashf etaveradilar.

Ustoz Naim Karimov ta`kidlashicha, “Oybek domlaning buyikligi shunda ediki, Qodiriy va Cholponlar qatog`on qilingan va ularning asarlarini o`qish mumkin bo`lmagan paytda endi tug`ila boshlagan roman janri o`lishi mumkin edi.

Oybek domla ularning yo`qligini bildirmaslik uchun o`zi yaxshi shoir bo`lishiga qaramasdan, prozaga o`tdi. “Qutlug` qon”, “Navoiy “ romanlarini yozib , Qodiriy , Cho`lponlar boshlab bergan janrni yangi cho`qqiga ko`tarib berdi”.

Oybek iste`dodli shoir yirik nosir bo`libgina qolmay, mashhur olim . publisist, tanqidchi va tarjimon davlat va jamoat arbobi hamdir.

Yozuvchi asarlari o`zbek adabiyotining jahonlararo shuhratini yanada oshirdi Ustoz mahorati yosh yozuvchilar uchun ijod dorilfununiga aylandi. Oybekning o`lmas asarlari ma`naviy xazinamizdan mustahkam o`rin oldi va umumxalq mulki bo`lib qoldi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YXATI:

1. Karimov N. “Oybek va Zarifa”. – T.: O`zbekiston, 1990.-127b.
2. Karimov N. “Oybek”. – T.: Yosh gvardiya, 1985.-200b.
3. <https://n.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/maqolalar/naim-karimov-najot-adabiyotdadir>
4. <https://arxiv.uz/uz/documents/diplom-ishlar/adabiyot/naim-karimovning-adabiy-tanqidchilikda-tutgan-o-rni>
5. <https://kh-davron.uz/ijod/maqolalar/xurshid-davron-ochmagan-ovoz.html>